

QUẢN LÝ THỰC HIỆN BỐN CON ĐƯỜNG HƯỚNG NGHIỆP Ở CÁC TRƯỜNG TRUNG HỌC CƠ SỞ Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Phạm Thị Kim Thư*

TÓM TẮT

Quản lý thực hiện bốn con đường hướng nghiệp ở các trường trung học cơ sở ở thành phố Hồ Chí Minh

Bài báo nêu lên vai trò quan trọng và thực trạng của công tác giáo dục hướng nghiệp tại các trường trung học cơ sở ở thành phố Hồ Chí Minh. Đề xuất một số biện pháp để tăng cường quản lý thực hiện bốn con đường hướng nghiệp ở trường THCS được hiệu quả.

ABSTRACT

Management to implement four ways of the vocational education at junior high - schools in Ho Chi Minh City

The article shows the important role and status of vocational education at junior high schools in Ho Chi Minh City and makes some suggestions to strengthen the management to implement four ways of the vocational education at junior high schools effectively.

1. Mở đầu

Trên thế giới, công tác hướng nghiệp cho học sinh có từ hàng trăm năm nay và ngày càng được phát triển, nhất là ở các nước đã và đang công nghiệp hóa. Hoạt động này đã mang lại nhiều hiệu quả thiết thực cho sự phát triển tài năng, nhân cách của cá nhân, góp phần nâng cao năng suất lao động xã hội, gắn liền mục tiêu giáo dục đào tạo với mục tiêu phát triển kinh tế xã hội.

Hiện nay, cả nước ta đang thực hiện Chiến lược phát triển kinh tế xã hội 2001 – 2010, ngành giáo dục với Chiến lược phát triển giáo dục năm 2001 – 2010, cốt lõi là **đào tạo nguồn nhân lực** đáp ứng yêu cầu của sự nghiệp công nghiệp hóa hiện đại hóa - công tác hướng nghiệp có vai trò đặc biệt quan trọng.

Giáo dục phổ thông là một công cụ của sự phát triển kinh tế - xã hội, hướng vào mục tiêu truyền thụ tri thức và kỹ năng để chuẩn bị cho học sinh nghề nghiệp và thực thi nghề nghiệp. Trong những năm qua, giáo dục phổ thông của ta chưa

---

* ThS., Trường Cán bộ Quản lý Giáo dục Tp.HCM.

đáp ứng được nhu cầu của xã hội; việc đổi mới giáo dục phổ thông đang được các ngành, các cấp đặc biệt quan tâm... Trong bài viết này, chúng tôi mạnh dạn đề cập đến vấn đề: *Chú trọng việc quản lý thực hiện bốn con đường hướng nghiệp trong nhà trường là thiết thực đổi mới chất lượng giáo dục phổ thông ở các trường trung học cơ sở ở thành phố Hồ Chí Minh.*

2. Thực trạng việc thực hiện bốn con đường hướng nghiệp ở các trường THCS tại Thành phố Hồ Chí Minh

2.1. Các văn bản chỉ đạo

- Văn bản 126/CP (19-3-1981): Các trường phổ thông phải tích cực tiến hành việc hướng nghiệp cho học sinh nhằm chuẩn bị mọi mặt cho học sinh sẵn sàng đi vào lao động sản xuất sau khi ra trường.

- Quyết định 305 ngày 26-3-1986: Trường phổ thông THCS là nơi đào tạo thế hệ trẻ thành những người lao động mới XHCN, đồng thời là một trung tâm văn hóa, khoa học kỹ thuật ở cơ sở. Kế hoạch xây dựng và phát triển của trường là bộ phận trong kế hoạch phát triển kinh tế – xã hội ở địa phương và cơ sở.

- Luật Giáo dục:

+ Điều 2: Mục tiêu giáo dục là đào tạo con người Việt Nam phát triển toàn diện, có đạo đức, tri thức, sức khỏe, thẩm mỹ và nghề nghiệp.

+ Điều 3: Tính chất, nguyên lý giáo dục: Hoạt động giáo dục phải được thực hiện theo nguyên lý học đi đôi với hành, giáo dục kết hợp với lao động sản xuất, lý luận gắn liền với thực tiễn, giáo dục nhà trường kết hợp gia đình và xã hội.

+ Điều 23: Mục tiêu của giáo dục phổ thông là giúp học sinh phát triển toàn diện về đạo đức, trí tuệ, thể chất, thẩm mỹ và các kỹ năng cơ bản nhằm hình thành nhân cách con người Việt Nam xã hội chủ nghĩa, xây dựng tư cách và trách nhiệm công dân, chuẩn bị cho học sinh tiếp tục học lên hoặc đi vào cuộc sống lao động, tham gia xây dựng và bảo vệ Tổ quốc.

Trong Nghị quyết Đại hội VI Đảng Cộng sản Việt Nam có nêu "... Trường phổ thông phải chuyển mạnh theo hướng dạy kiến thức phổ thông cơ bản, Lao động kỹ thuật tổng hợp, hướng nghiệp và dạy nghề..."

Nghị quyết Trung ương 2 khóa VIII đã xác định giáo dục và đào tạo là quốc sách hàng đầu và đặc biệt Nghị quyết cũng chỉ ra mục tiêu và những giải pháp đối với giáo dục và đào tạo, trong đó có nội dung giáo dục lao động - hướng nghiệp là mở rộng và nâng cao chất lượng dạy kỹ thuật tổng hợp hướng nghiệp ở trường trung học; nâng cao **năng lực tự học và thực hành cho học sinh**; tiếp tục đổi mới nội dung, phương pháp giáo dục đào tạo và tăng cường cơ sở vật chất các trường học, tăng cường giáo dục kỹ thuật tổng hợp và năng lực thực hành ở bậc phổ thông.

- *Chỉ thị số 33/ 2003/ BGD&ĐT ngày 23-7-2003* về tăng cường giáo dục hướng nghiệp cho học sinh nhấn mạnh: “quán triệt yêu cầu giáo dục hướng nghiệp trong suốt quá trình xây dựng và hoàn thiện chương trình, biên soạn sách giáo khoa, sách giáo viên và trong giảng dạy các môn học, tổ chức các hoạt động ngoại khóa cho học sinh ở tất cả các cấp học, bậc học, **từ tiểu học đến trung học phổ thông**”.

2.2. Khái niệm

Hoạt động hướng nghiệp và tư vấn nghề cho học sinh phổ thông là cách gọi tắt của hoạt động **Lao động - Kỹ thuật tổng hợp - Hướng nghiệp - Dạy nghề (Lao động- Hướng nghiệp)**, cụ thể:

- **Giáo dục lao động:** Tạo cho học sinh năng lực lao động trên cơ sở trang bị kiến thức lao động, giáo dục ý thức lao động và rèn luyện kỹ năng lao động.

- **Giáo dục kỹ thuật tổng hợp** (Giáo dục tiền nghề nghiệp): Trang bị những nguyên lý khoa học cơ bản, kỹ thuật chung về kỹ thuật công nghiệp và kỹ năng sử dụng các công cụ sản xuất.

- **Hướng nghiệp:** Là một hoạt động giáo dục trong nhà trường phổ thông nhằm hướng dẫn và chuẩn bị cho học sinh đi vào cuộc sống xã hội (Trên cơ sở hiểu rõ đặc điểm về nhân cách, năng lực bản thân, nhu cầu xã hội).

- **Dạy nghề:** Khái niệm dạy nghề là công việc đào tạo những công nhân có văn hóa, có kỹ thuật một cách có tổ chức, có kế hoạch nhằm đáp ứng nhu cầu nhân lực kỹ thuật của các ngành thuộc nền kinh tế quốc dân.

Đối với học sinh phổ thông (HSPT), người ta tiến hành hướng nghiệp theo **4 tuyến song hành, còn gọi là 4 con đường hướng nghiệp:**

❖ **Con đường thứ nhất:** Hướng nghiệp qua hoạt động dạy học các bộ môn văn hóa khoa học cơ bản.

Cung cấp một hệ thống những khái niệm làm **nền tảng** cho sự hình thành tư duy lý luận, thế giới quan khoa học, nhân sinh quan cách mạng cũng như tạo ra cho học sinh những kỹ năng thực hành, ứng dụng những tri thức vào cuộc sống sinh động hàng ngày. Giáo dục kỹ thuật tổng hợp hướng nghiệp qua các môn học là nguyên tắc đặt ra cho mỗi thầy cô giáo.

❖ **Con đường thứ hai:** Hướng nghiệp qua hoạt động dạy học kỹ thuật, dạy nghề phổ thông và lao động sản xuất (LĐSX).

Vai trò tác dụng của hoạt động dạy học kỹ thuật và lao động sản xuất với hướng nghiệp: LĐSX là hoạt động cơ bản để xã hội loài người tồn tại, phát triển hoàn thiện nhân cách; là **phương tiện giáo dục quan trọng** góp phần đào tạo thế hệ trẻ thành lớp người lao động mới, đáp ứng yêu cầu phân công lao động, tổ chức lại sản xuất; là **con đường cơ bản** trong 4 con đường hướng nghiệp ở trường THCS; đáp ứng tích cực 4 nhiệm vụ hướng nghiệp (NQ 126/CP); vừa là nội dung, vừa là phương tiện để phát hiện, bồi dưỡng, hình thành năng khiếu, khuyến khích hướng ngành nghề của học sinh.

❖ **Con đường thứ ba:** Hướng nghiệp qua sinh hoạt hướng nghiệp.

Là hình thức hoạt động hướng nghiệp qua việc giới thiệu cho học sinh biết các ngành nghề đang cần phát triển và những nơi học sinh có thể đến học nghề hoặc làm việc sau khi ra trường; với mục đích: hệ thống hóa việc giới thiệu các ngành nghề đang cần phát triển của cả nước và địa phương, nó liên kết được những tri thức về ngành nghề đã giới thiệu lẻ tẻ qua con đường thứ nhất. Con đường này thể hiện rõ vai trò chủ đạo của nhà trường đối với việc định hướng ngành nghề của thanh thiếu niên.

❖ **Con đường thứ tư:** Hướng nghiệp qua hoạt động tham quan ngoại khóa, các phương tiện thông tin đại chúng, gia đình, các tổ chức xã hội ở trong và ngoài nhà trường.

Hướng dẫn học sinh tự mở rộng hiểu biết về nghề nghiệp, tự thử sức mình qua những hoạt động phong phú, đa dạng của các tổ ngoại khóa và các hình thức đọc thêm sách báo, xem phim, nghe đài, tham gia các hoạt động do Đoàn Đội, Hội cha mẹ học sinh tổ chức ở trong và ngoài nhà trường.

Dựa trên những nguyên tắc và hướng dẫn của Bộ GD và ĐT, các địa phương cụ thể hóa cách thực hiện các con đường hướng nghiệp cho phù hợp với yêu cầu và điều kiện thực hiện ở trường học.

2.3. Thực trạng việc thực hiện đồng bộ bốn con đường hướng nghiệp trong trường THCS ở Thành phố Hồ Chí Minh

- Việc hướng nghiệp qua hoạt động dạy học các bộ môn văn hóa khoa học cơ bản.

Đây là con đường mang tính chất nền tảng cho sự hình thành những kỹ năng thực hành, ứng dụng những tri thức vào cuộc sống ... nhưng thực tế chưa được các nhà quản lý quan tâm, tận dụng triệt để.

Khi áp dụng “phương pháp bức tường” giảng dạy chuyên đề “Hiệu trưởng quản lý quá trình giáo dục LĐ - KTTH - HN – DN” tại lớp hiệu trưởng THCS trong 3 năm liền (Khóa 20, 21, 22 THCS), có một chi tiết làm chúng tôi phải suy nghĩ, xin mạnh dạn nêu ra ở đây: Với câu hỏi được nêu ra là “Nêu những hoạt động cụ thể trong trường THCS thuộc lĩnh vực giáo dục lao động hướng nghiệp”. Với 12 phiếu cho 3 nhóm, sau khi cho sắp xếp lại chúng tôi thường được kết quả mô tả trong Bảng 1:

Bảng 1: Hoạt động giáo dục lao động hướng nghiệp

Hoạt động giáo dục lao động hướng nghiệp	Giáo dục lao động	Kĩ thuật tổng hợp	Hướng nghiệp	Dạy nghề
Bồi dưỡng				
Giảng dạy các môn văn hóa cơ bản	1	2	3	4
Dạy kĩ thuật, dạy nghề phổ thông và LĐSX	Tổ chức lao động	Dạy kĩ thuật		Dạy nghề
Sinh hoạt hướng nghiệp			Giờ học sinh sinh hoạt hướng nghiệp	
Tham quan ngoại khóa, phương tiện thông tin đại chúng, gia đình, các tổ chức xã hội...			- Dẫn học sinh đi tham quan một cơ sở sản xuất - Tổ chức hội thảo về nghề nghiệp	

Các ô 1, 2, 3, 4 bỏ trống hoàn toàn; điều ấy có nghĩa trong nhận thức của mình học viên – những nhà quản lý cho rằng việc giảng dạy các môn văn hóa cơ bản không tham gia vào việc thực hiện nhiệm vụ giáo dục lao động - hướng nghiệp. Trong thảo luận về kết quả trên, học viên công nhận điều đó, tự nhận thấy là rất thiếu sót trong nhận thức.

Từ nhận thức chưa toàn diện dẫn đến kiểm tra, đánh giá không thực chất là tất yếu. Giáo viên khi lên lớp dạy đối phó, dạy tú do vậy học sinh cũng học vẹt, học tủ.

- Việc hướng nghiệp qua hoạt động dạy học kỹ thuật, dạy nghề phổ thông và lao động sản xuất (LĐSX)

Việc dạy kỹ thuật luôn không được coi trọng vì đó là môn “phụ” là thực trạng phổ biến. Có tới 48% (năm học 2006 – 2007) số trường thuê lao công làm công tác trực nhật; 48% trường THCS không có Phòng hướng nghiệp; 67% trường tổ chức cho học sinh học những nghề trường đang dạy.

Theo khảo sát, đa số CBQLGD quán triệt mục đích của việc học nghề THCS và đánh giá mục đích dạy nghề cho học sinh THCS là thiết thực, bổ ích. Thế nhưng, có tới 75% mạnh dạn bày tỏ: “Mục đích tốt đấy, nhưng thực tế chúng tôi còn nhiều điểm “vướng” lắm nên chưa thực hiện tốt được!”

Đúng như nhận định của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo trong Chỉ thị số 33 ban hành ngày 20-7-2003 (V/v tăng cường giáo dục hướng nghiệp cho học sinh phổ thông): “Giáo dục hướng nghiệp hiện nay chưa được các cấp quản lý giáo dục và các trường quan tâm đúng mức”.

Mặc dù đã có rất nhiều chủ trương, đường lối đúng đắn, cụ thể của Đảng và Nhà nước về công tác LĐ - KTTH - HN - DN, nhưng qua những phân tích trên ta thấy còn nhiều hạn chế về nhận thức, cơ sở vật chất và nội dung hướng nghiệp. Chính vì vậy các trường THCS nâng cao nhận thức về tầm quan trọng và đầu tư hơn nữa về công tác lao động, kỹ thuật tổng hợp, hướng nghiệp và dạy nghề cho học sinh THCS.

Khảo sát 40 trường THCS trong thành phố năm học 2006 - 2007, chúng tôi thu được số liệu sau: 75% trường khó khăn về cơ sở vật chất. Tình trạng chung về cơ sở vật chất các trường là không đạt chuẩn: đối với việc học nghề điện, một số dụng cụ điện còn chưa đáp ứng đủ cho số lượng học sinh một lớp thực hành

cùng một lúc. Các dụng cụ như tua vít, mỏ hàn, khoan tay, máy móc xuồng cáp; đối với môn dinh dưỡng, nhiều trường dùng sân trường là nơi cho học sinh thực hành nấu ăn...

- Việc tổ chức sinh hoạt hướng nghiệp

Vấn đề tư vấn trước khi các em chọn nghề:

Nội dung chương trình hướng nghiệp cho học sinh lớp 9 rất thiết thực và bổ ích:

Bảng 2: Nội dung các bài hướng nghiệp

Tháng	Thời gian	Chủ đề
9	1 buổi	Ý nghĩa, tầm quan trọng của việc chọn nghề có cơ sở khoa học và các hướng đi sau kế hoạch tốt nghiệp THCS.
10	1 buổi	Định hướng phát triển kinh tế-xã hội của đất nước và địa phương
11	1 buổi	Tìm hiểu nghề và bản thân
12	1 buổi	Thế giới nghề nghiệp quanh em
01	2 buổi	- Hội thảo “Các hướng đi sau khi tốt nghiệp THCS” - Tham quan một số mô hình kinh tế ở địa phương.
02	1 buổi	Tìm hiểu nghề thuộc lĩnh vực văn hoá-nghệ thuật.
03	1 buổi	Tìm hiểu hệ thống đào tạo nghề của trung ương và địa phương.
04	1 buổi	Tư vấn học tập, tư vấn nghề.

Đa số các trường tổ chức sinh hoạt hướng nghiệp chỉ tập trung ở lớp 9, chất lượng sinh hoạt hướng nghiệp chưa được kiểm tra đánh giá, tạo điều kiện đúng mức.

Công tác hướng nghiệp phải đi trước công tác dạy nghề, thế nhưng thực tế cho thấy việc sắp xếp thời gian cho học sinh học nghề chưa hợp lý; ví dụ: Khi học nghề vào hè năm lớp 8, nhiều kiến thức cơ bản và quan trọng của nội dung chương trình lớp 9 rất cần thiết cho quá trình học nghề các em chưa được học. (Ví dụ những kiến thức vật lý, kĩ thuật trong học kì 1 lớp 9 rất cần cho việc học nghề điện...), nếu các em được học nghề trong học kì 1 lớp 9 sẽ có nhiều thuận lợi về kiến thức nền móng...

- Việc hướng nghiệp qua hoạt động tham quan ngoại khóa, các phương tiện thông tin đại chúng, gia đình, các tổ chức xã hội ở trong và ngoài nhà trường

Một số trường THCS đã tổ chức cho các em học sinh đi tham quan các nhà máy, các cơ sở sản xuất; sau khi về cho học sinh viết bài thu hoạch. Tuy nhiên, về qui trình chưa thống nhất trong các trường, do vậy cần có sự chỉ đạo cụ thể hơn về tổng kết đánh giá khen thưởng, nhân điển hình... để cho hoạt động này thực hiện có hiệu quả hơn.

3. Kết luận

Bốn con đường hướng nghiệp bao trùm lên hầu hết các hoạt động của trường phổ thông nói chung, các trường THCS ở thành phố Hồ Chí Minh nói riêng. Trong thời gian qua, việc chỉ đạo toàn diện, tích hợp các hoạt động giáo dục hướng nghiệp ở các trường THCS chưa đạt yêu cầu... Khắc phục thực trạng này thì cần chỉ đạo thực hiện đồng bộ bốn con đường hướng nghiệp là góp phần đổi mới chất lượng giáo dục ở các trường THCS tại thành phố Hồ Chí Minh...

Để quá trình trên được thực hiện có hiệu quả, chúng tôi xin mạnh dạn đề xuất một số biện pháp đối với Bộ Giáo dục & Đào tạo, Sở Giáo dục & Đào tạo Thành phố Hồ Chí Minh như sau:

- Tăng cường các hình thức tuyên truyền đối với mọi lực lượng giáo dục trên phạm vi rộng về tầm quan trọng của công tác lao động, kỹ thuật tổng hợp, hướng nghiệp và dạy nghề trong tình hình mới.
- Cần mở thêm nhiều loại hình trường lớp đào tạo huấn luyện tay nghề cho giáo viên, cung cấp nhiều thông tin về xu hướng nghề nghiệp, tạo niềm tin cho người học, người dạy.
- Tăng cường thêm giáo trình giảng dạy, sách tham khảo về bốn con đường hướng nghiệp trong nhà trường.
- Chỉ đạo chặt chẽ khâu quản lý, ***cách đánh giá xếp loại*** cho từng tiết dạy tất cả các môn học cho đến các ***danh hiệu của các đơn vị*** một cách cụ thể, chính xác, nghiêm túc, công bằng; ***đặc biệt chú trọng đến kỹ năng thực hành, đến tổ chức hoạt động giáo dục hướng nghiệp có hiệu quả cụ thể.***

- Tăng cường cơ sở vật chất và thiết bị phương tiện và đồ dùng dạy học cho các Phòng hướng nghiệp, phòng bộ môn... cung cấp những thông tin hướng nghiệp để đáp ứng được nhu cầu dạy các môn học.
- Kết hợp với các Trung tâm KTTH. HN. DN, các cơ sở đào tạo nghề khác tổ chức thêm nhiều chuyên đề hướng nghiệp, dạy nghề, tạo điều kiện cho giáo viên nâng cao trình độ nghiệp vụ.
- Khen chê cụ thể, chú trọng tuyên dương những đơn vị thật sự cố gắng thực hiện tốt nhiệm vụ và có cố gắng theo thời gian trên cơ sở đó xây dựng những đơn vị điển hình.
- Kiểm tra chặt chẽ sự triển khai văn bản chỉ đạo về công tác giáo dục hướng nghiệp tới các trường THCS.
- Quan tâm hơn nữa đến đời sống của giáo viên, nhất là giáo viên dạy kỹ thuật, dạy nghề.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] *Chiến lược phát triển giáo dục Việt Nam 2000 - 2010.*
- [2] Bộ GD-ĐT (2005), *Luật giáo dục.*
- [3] Phạm Minh Hạc (2003), *Về sự phát triển văn hóa và xây dựng con người trong thời kì công nghiệp hóa hiện đại hóa*, NXB Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4] Phạm Huy Thụ (1996), *Hoạt động giáo dục Lao động - Hướng nghiệp của học sinh phổ thông Việt Nam*, tài liệu bồi dưỡng, Sở GD -ĐT thành phố Hồ Chí Minh.
- [5] Trung tâm lao động – hướng nghiệp, Bộ GD-ĐT (1991), *Tài liệu danh mục nghề dạy cho học sinh phổ thông.*